

Valsts darba inspekcija

**Ziņojums Starptautiskajai Darba organizācijai par Valsts
darba inspekcijas 2021. gada darbības rezultātiem**

**RĪGA
2022**

[Type here]

Ievads

Valsts darba inspekcija (Darba inspekcija) ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās valsts pārvaldes iestāde. Darba inspekcijas uzraudzībai un kontrolei ir pakļauti darba devēji, komersanti, to pilnvarotas personas un uzņēmumi, būvobjekti, tajā skaitā privātpersonai piederošie būvobjekti būvdarbu laikā, kā arī darba vietas un darba aprīkojums.

Darba inspekcijas juridisko statusu, funkciju un uzdevumus nosaka 2008. gada 19. jūnijā pieņemtais Valsts darba inspekcijas likums, kas stājās spēkā 2008. gada 10. jūlijā.

Darba inspekcijas funkcija ir nodrošināt efektīvu valsts politikas īstenošanu, uzraudzību un kontroli darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā.

Darba inspekcija ir noteikusi divus galvenos darbības virzienus:

1. Darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomas efektīva inspicēšana un kontrole, atbilstības nodrošināšana;

2. Pakalpojumu sniegšana klientiem, t.sk., sabiedrības informēšana par aktuāliem darba tiesību un darba aizsardzības jautājumiem.

Darba inspekcijas galvenie mērķi 2021. gadā bija:

1. Efektīvs un preventīvs uzņēmumu pārbaužu un atbilstības nodrošināšanas process;

2. Klientorientēta konsultēšana, pieejamu un ērtu Darba inspekcijas pakalpojumu nodrošināšana;

3. Mērķtiecīga sabiedrības informēšana;

4. Darba inspekcijas cilvēkresursu attīstība un iekšējo procesu modernizācija un pilnveide.

Darba inspekcijas darbības plānošanas pamatā bija prioritāšu princips. Prioritātes bija noteiktas, balstoties uz aktuālās situācijas analīzi darba tiesību un darba aizsardzības jomā, kā arī, ņemot vērā Eiropas Savienības (ES) politikas plānošanas dokumentus (ES stratēģisko ietvaru par drošību un veselības aizsardzību darbā 2021. - 2027. gadam, Vecāko darba inspektoru komitejas (SLIC) darbības programmu), nacionālos politikas plānošanas dokumentus (Nacionālo attīstības plānu 2021. – 2027. gadam, Darba aizsardzības jomas attīstības plānu 2021. – 2023. gadam), Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam, Ēnu ekonomikas ierobežošanas plānu 2021. - 2022. gadam, LM darbības stratēģiju 2020. – 2023. gadam), Vadlīnijas par „Konsultē vispirms” principa piemērošanu valsts iestāžu darbā un Darba inspekcijas rīcībā esošos resursus.

2021. gadā par Darba inspekcijas prioritātēm tika noteiktas:

√ neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošana, veicot apsekojumus uzņēmumos, kuru saimnieciskajā darbībā bija paaugstināts neregistrētās nodarbinātības risks;

√ letālo nelaiemes gadījumu darbā un to nelaiemes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaita samazināšana;

√ Darba inspekcijas darbības nepārtrauktības un kvalitātes nodrošināšana, t.sk. sabiedrībai vitāli svarīgo pakalpojumu (nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un neregistrētās nodarbinātības samazināšanas) nepārtrauktības nodrošināšana, paaugstināta epidemioloģiskā riska (Covid-19 pandēmijas) apstākļos.

„Konsultē vispirms” principa realizēšana praksē 2021 gadā, tāpat kā iepriekš, bija Darba inspekcijas horizontālā prioritāte, kas caurvija pilnīgi visas Darba inspekcijas darbības jomas – gan apsekojot uzņēmumus, gan veicot plašu sabiedrības informēšanas un izglītošanas darbu.

Prioritāšu ietvaros tika realizētas šādas aktivitātes:

1. Veikti apsekojumi uzņēmumos, kuru saimnieciskajā darbībā bija paaugstināts neregistrētās nodarbinātības risks;

2. Organizēti preventīvie apsekojumi darba aizsardzībā, tajā skaitā tematiskās pārbaudes:

2.1. būvniecības uzņēmumos;

2.2. par attālinātā darba organizēšanu valsts pārvaldē;

2.3. apsardzes uzņēmumos;

2.4. bīstamo nozaru uzņēmumos.

3. Organizēta Eiropas informatīvā kampaņa „Strādā gudri nevis smagi!”.

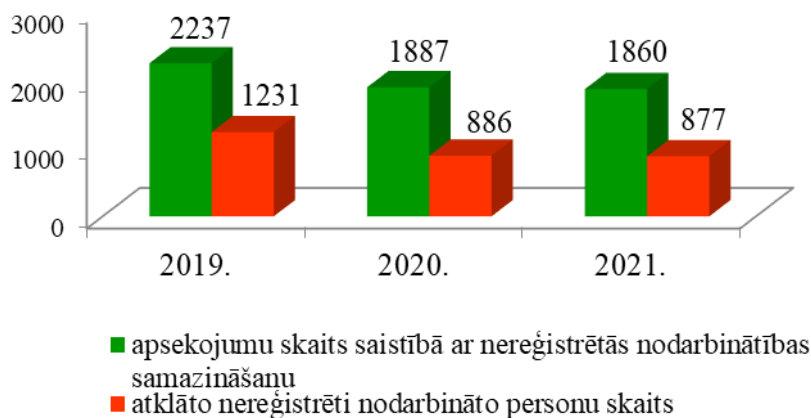
2021. gadā, ievērojot Covid-19 pandēmijas ierobežošanas pasākumus, daļa uzņēmumu pārbaužu tika veiktas attālināti, saziņu ar uzņēmumiem organizējot elektroniskā un rakstveida procesā, kas protams, būtiski ietekmēja gan pārbaudes norises laiku, gan kopā veikto apsekojumu skaitu.

1. Darba inspekcijas 2021. gada prioritāšu īstenošana

1.1. 2021. gadā, tāpat kā iepriekš, neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošana joprojām bija Darba inspekcijas prioritāte, lai turpinātu ēnu ekonomikas apkarošanu un godīgas konkurences nodrošināšanu iestādes kompetences ietvaros. Prioritātes mērķis bija samazināt neregistrētās nodarbinātības apjomu Latvijā, padarot efektīvāku kontroles mehānismu, līdz ar to samazinot arī negodīgas konkurences iespējamību, kā arī informēt sabiedrību par neregistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām. 2021. gadā gan Darba inspekcijas apsekojumu skaitu, kas veikti saistībā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu, gan to rezultātus arī būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmijas ierobežošanas pasākumi un ārkārtējās situācijas noteiktie ierobežojumi.

2021. gadā Darba inspekcija veica 1 860 apsekojumus (plānoti – 2 000) saistībā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu, no kuriem 31,0% bija rezultatīvi. Tas nozīmē, ka katrā trešajā apsekojumā tika konstatētas personas, ar kurām nebija noslēgti rakstveida darba līgumi un / vai kuras darba devējs nebija deklarējis Valsts ieņēmumu dienestā (VID) kā darba ņēmējus.

Darba inspekcijas amatpersonas apseko uzņēmumu atkārtoti, ja pirmajā apsekošanas reizē neregistrēti nodarbinātas personas netiek atklātas, taču, izvērtējot situāciju uzņēmumā kopumā, rodas pamatotas aizdomas, ka darba devējs varētu savus darbiniekus nodarbināt neregistrēti. 2021. gadā tika veikti 242 atkārtoti apsekojumi, kas veidoja 13,0% no visiem veiktajiem apsekojumiem saistībā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu (skat. 1. grafiku).

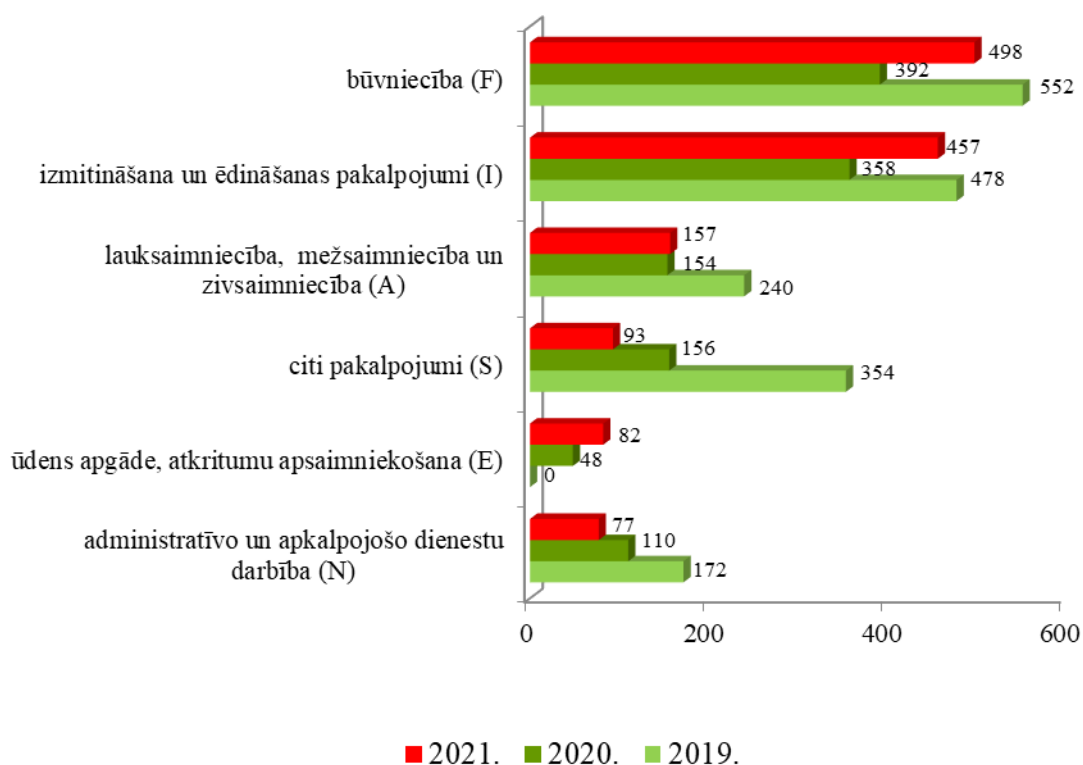
1. grafiks: Uzņēmumu apsekojumu skaita un atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaita dinamika (2019. – 2021.)

2021. gadā tika konstatētas 877 neregistrēti nodarbinātas personas, no tām 480 personas bez rakstveidā noslēgta darba līguma un bez deklarēšanas VID; 288 personas ar rakstveidā noslēgtu darba līgumu, bet bez deklarēšanas VID un 109 personas bez rakstveidā noslēgta darba līguma, bet deklarētas VID.

Vienlaikus jāatzīmē arī kāda pozitīvi vērtējama tendence, proti, 2021. gadā pēc Darba inspekcijas pārbaudēm ar 623 jeb 71,0% no visām Darba inspekcijas atklātajām neregistrēti nodarbinātajām personām tika noslēgts rakstveida darba līgumus un/vai tās tika reģistrētas VID kā darba ņēmējs.

Konstatējot nodarbināšanu bez rakstveidā noslēgta darba līguma un/vai deklarēšanas VID, Darba inspekcijas amatpersonas 2021. gadā piemēroja 704¹ administratīvos sodus par kopējo summu 605 668,00 eiro.

Analizējot atklātos neregistrētās nodarbinātības gadījumus konkrētās tautsaimniecības nozarēs, jāsecina, ka vislielākais neregistrēti nodarbinātu personu skaits joprojām tika konstatēts būvniecības nozarē. Atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaits būvniecībā 2021. gadā veidoja 57,0 % no kopējā Darba inspekcijas konstatēto neregistrēti nodarbināto skaita. Būvniecībā konstatēto neregistrēti nodarbināto personu īpatsvars, salīdzinot ar 2020. gadu, ir pieaudzis par 23,0 %. Tāpat būvniecībā 2021. gadā bija lielākais atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaits arī uz 100 000 nozarē strādājošo (skat. 2. grafiku).

2. grafiks: Atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaita uz 100 000 nozarē strādājošo dinamika (2019. – 2021.)

Neregistrētās nodarbinātības apkarošanas jomā Darba inspekcija sadarbojās gan ar Valsts robežsardzi, VID u.c. iestādēm Latvijā, gan ar kompetentajām iestādēm citās valstīs.

Darba inspekcija 2021. gadā turpināja aktīvi līdzdarboties Eiropas un nacionāla līmeņa forumos neregistrētās nodarbinātības samazināšanas jomā, lai pilnveidotu prasmes un zināšanas, dalītos pieredzē un gūtu starptautisku pieredzi.

Lielu ieguldījumu neregistrētās nodarbinātības samazināšanā jomā sniedz Eiropas Darba iestāde (ELA). Darba inspekcija aktīvi iesaistījās ELA Neregistrētās nodarbinātības apkarošanas platformas un Inspekciju ekspertu darba grupas organizētajos apmācību projektos – gan pieredzes apmaiņas braucienos, gan pārrobežu apmācībās un semināros (tiešsaistē un klātienē).

¹ Dati no Iekšlietu ministrijas Informācijas centra uzturētās Administratīvā pārkāpuma procesa atbalsta sistēmas (APAS), kurā no 2020. gada 1. jūlija tiek ievadīti, apkopoti un uzglabāti dati par Darba inspekcijas konstatētajiem pārkāpumiem, par kuriem piemērots administratīvais sods.

No 2021. gada jūnija līdz oktobrim ELA kopā ar Eiropas Komisiju, Eiropas nedeklarēta darba apkarošanas platformu, EURES tīklu, ES valstīm un sociālajiem partneriem organizēja izpratnes veidošanas kampaņu “Tiesības visās sezonās”, pievēršot uzmanību nepieciešamībai veicināt taisnīgus un drošus darba apstākļus sezonas darbiniekiem, kas strādā visā ES. Kampaņu Latvijā organizēja Darba inspekcija. Darba inspekcija minētās kampaņas ietvaros īstenoja ne tikai darba vietu un darba apstākļu pārbaudi uzņēmumos, bet arī veica informatīvas aktivitātes, kā arī citus atbilstības nodrošināšanas pasākumus, lai veicinātu taisnīgus un drošus darba apstākļus sezonas darbiniekiem Latvijā. Darba inspekcija kampaņas “Tiesības visās sezonās” ietvaros veica 188 uzņēmumu apsekojumus, kuru galvenais mērķis bija mazināt un novērst iespējamus darba tiesību un darba aizsardzības pārkāpumus sezonas darbinieku nodarbināšanā, kā arī atgādināt, ka tiesības uz taisnīgiem un drošiem darba apstākļiem nav sezonāla rakstura, kā arī Darba inspekcijas sociālo tīkli kontos tika publicētas informatīvas ziņas (Twitter - 32, Facebook – 36).

2021. gada 23. septembrī notikušajā Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes sēdē tika izskatīts Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2021. - 2022. gadam un apstiprināti rīcības virzieni Ēnu ekonomikas mazināšanai. Plāns paredz turpināt valsts pārvaldes iestāžu sadarbību, mērķtiecīgi veicot pasākumus noteiktas Ēnu ekonomikas problēmas mazināšanai un ierobežojot Ēnu ekonomiku kopumā. Plānā tika noteikti uzdevumi arī Darba inspekcijai:

- √ kontrolēt darba attiecības ogu un sēņu iepirkuma punktus;
- √ pilnveidot sadarbību starp iestādēm apsardzes nozares darbības sakārtošanai un Ēnu ekonomikas mazināšanai;
- √ ierobežot neregistrēto nodarbinātību augļkopības un dārzenkopības nozarē, veicot kontroles pasākumus;
- √ efektīvizēt sadarbību starp iestādēm un kontroles pasākumus, kas vērsti uz ārzemnieku piesaisti nodarbinātības jomā Latvijā.

Darba inspekcija 2021. gadā turpināja aktīvi līdzdarboties divos starptautiskos projektos - Francijas “Transnacionālās sadarbības palielināšana nosūtīto darbinieku jomā” un Ziemeļvalstu “Neregistrētas nodarbinātības apkarošana”. Projektu galvenais mērķis bija uzlabot pārrobežu sadarbību un informācijas apmaiņu starp iesaistītām valstīm.

1.2. Letālo nelaimes gadījumu darbā un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaita samazināšana bija Darba inspekcijas prioritāte, kuras īstenošanas ietvaros 2021. gadā tika organizētas četras tematiskās pārbaudes darba aizsardzībā (718), veikti preventīvi apsekojumi (2 921), organizēti semināri un citi sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi, kā arī izveidoti jauni 4 moduļi tiešsaistes darba vides risku interaktīvas novērtēšanas rīkam (*OiRA* – Online interactive Risk Assessment).

2021. gadā tematisko pārbaudu laikā darba aizsardzībā tika veikti 718 uzņēmumu apsekojumi ar mērķi:

- √ uzņēmumā esošo darba apstākļu atbilstību darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām izvērtēšana;
- √ darba devēju faktiski paveikta izvērtēšana drošas darba vides izveidē, īpašu uzmanību pievēršot uzņēmumiem, kuros jau bija noticis nelaimes gadījums darbā;
- √ darba devēju uzmanības aktualizēšana un pievēršana darba aizsardzības jautājumiem;
- √ arodslimību un nelaimes gadījumu darbā risku mazināšana.

Vienlaicīgi ar uzņēmumu apsekošanu tematisko pārbaudu laikā tika organizēti arī dažādi informēšanas pasākumi, kuru forma un saturs tika īpaši pielāgoti katrai tematiskajai pārbaudei un nozarei, lai sadarbība ar uzņēmējiem darba vides sakārtošanā būtu konstruktīva un mērķtiecīga.

1.3 Eiropas informatīvā kampaņa „Strādā gudri, nevis smagi” Eiropā tika atklāta 2020. gada rudenī, bet noslēgta tā tiks 2022. gada rudenī.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2021. gadā centrālās kampaņas aktivitātes bija labas prakses balvas konkurss “Zelta ķivere” un ikgadējā konference. “Zelta ķiveres” konkursā tika meklēti Latvijas uzņēmumu, valsts un pašvaldību iestāžu labas prakses piemēri - dažādi risinājumi, kas

ieviesti, lai uzlabotu darba vides ergonomiku. Labas prakses balvas konkurss "Zelta ķivere" Latvijā notika jau 17. reizi, turklāt tajā piedalījās rekordliels dalībnieku skaits – ar saviem labas prakses piemēriem dalījās 22 uzņēmumi. Konkurss noslēdzās 2021. gada 29. oktobrī ar Darba inspekcijas organizētu konferenci "Strādā gudri". Ņemot vērā lielo dalībnieku skaitu, lai nodrošinātu iespēju visiem dalībniekiem dalīties ar savu pieredzi, ikgadējā konference tika organizēta divās kārtās: 28. oktobrī tiešsaistes konferences fokuss bija ergonomisko darba apstākļu uzlabošana birojā un attālinātajā darbā, kas tika organizēta kopā ar Latvijas Ergonomikas biedrību, bet pārējie piemēri tika prezentēti tiešsaistes konferencē 29. oktobrī. Kopumā no 2021. gada 28. oktobra līdz 2022. gada 1. jūnijam abus minētos pasākumus sociālajos tīklos Youtube un Facebook ir noskatījušies aptuveni 4 000 lietotāji.

Konferences "Strādā gudri" ietvaros tika godināti un apbalvoti labas prakses balvas "Zelta ķivere" konkursa laureāti: SIA "Silkeborg Spaantagning Baltic" tika atzīts par labāko piemēru mazo uzņēmumu kategorijā, bet SIA "Severstal Distribution" – par labāko uzņēmumu grupā, kuros strādā vairāk par 100 darbiniekiem.

SIA "Silkeborg Spaantagning Baltic" balvu saņēma par piemēru, kuru var raksturot ar vārdiem "mazie soļi uz lielo mērķi - ergonomiski un droši iekārtota darba vieta". Minētais piemērs tika iesniegts arī Eiropas līmeņa labas prakses balvas konkursam, kurā tas tika atzīts par vienu no astoņiem labākajiem piemēriem un tiks apbalvots 2022. gada rudenī Eiropas kampaņas „Strādā gudri, nevis smagi” noslēguma pasākumā.

Savukārt, SIA "Severstal Distribution" balvu saņēma par visaptverošu pieeju ergonomiskas darba vides izveidošanā ar mērķi samazināt fizisko faktoru ietekmi uz darbinieku veselību.

Kampaņas „Strādā gudri, nevis smagi” ietvaros tika organizēti arī vairāki semināri, kuros, galvenokārt, darba devēji tika mudināti uzlabot darba vidi.

2021. gadā Darba inspekcija turpināja Eiropas sociālā fonda projekta "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" īstenošanu, kura mērķis bija uzlabot darba drošību uzņēmumos, it sevišķi bīstamo nozaru uzņēmumos.

2. Likumi un lēmumi, kas attiecas uz Darba inspekcijas darbību

2.1. Likumi, kas reglamentēja Darba inspekcijas darbību un kas stājušies spēkā 2021. gadā:

Nav.

2.2. Likumi, nolikumi, noteikumi, kuru izpildes uzraudzību veica Darba inspekcija un kuri stājušies spēkā 2021. gadā:

√ Grozījumi Darba likumā:

- precizēti nosacījumi, kas attiecas uz darbiniekiem, kuriem ir invaliditāte - atļaušana no darba, uzteikuma termiņš, nepilns darba laiks;

- papildināti jautājumi, kas attiecas uz darbiniekiem, kuru kā vecāku aprūpē ir pilngadīga persona ar invaliditāti no bērnības, kam nepieciešama īpaša kopšana;

- noteikts regulējums izdevumu atlīdzināšanai darbiniekiem, kuri strādā attālināti.

√ Grozījumi Ministru kabineta 2002. gada 20. augusta noteikumu Nr. 372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus" pielikumos sakarā ar Eiropas Komisijas Direktīvas 2019/1832 ieviešanu. Pielikumi tika papildināti ar jauniem riska faktoriem (mehāniskie, termiskie, ķīmiskie riski, starojums u.c.), darbiem (slikšana, skābekļa trūkums, nepietiekama redzamība) un individuālo aizsardzības līdzekļu veidiem, ņemot vērā tehnoloģiju attīstību un izmaiņas darba vidē pēdējos gados.

√ Grozījumi Ministru kabineta 2003. gada 25. februāra noteikumos Nr. 92 "Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus" paredz, ka par projekta izpildes koordinators ir tiesīga būt persona, kas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir saņēmusi būvprakses sertifikātu būvdarbu vadīšanas vai būvuzraudzības jomā.

√ Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumos Nr. 310 "Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 231-15 "Dzīvojamo un publisko ēku apkure un ventilācija"" veikti ar

mērķi nodrošināt kvalitatīvu gaisa apmaiņu publisko ēku iekšējās un ierobežot vīrusa Covid-19 izplatību. Ir noteikts maksimāli pieļaujamo oglekļa dioksīda (CO₂) koncentrācijas līmeni līdz 1000 ppm.

√ Ministru kabineta 2008. gada 29. septembra noteikumi Nr. 803 „Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās” papildināti ar septiņām jaunām kancerogēnām vielām (berilijs un neorganiskie berilija savienojumi, 4,4'-metilēnbis (2-hloranīns), dīzeļdzinēju izplūdes gāzu emisijas, formaldehīds, kadmijs un tā neorganiskie savienojumi, minerāleļļas, policikliskie aromātiskie ogleņdeņražu maisījumi, kas satur benzo(a)pirēnu) un diviem jauniem darbiem, kuros iespējama saskare ar kancerogēnām vielām, sešām kancerogēnām vielām noteiktas jaunas arokspozīcijas robežvērtības (arsēnskābe un tās sāļi, kā arī neorganiskie arsēna savienojumi, 4,4'-metilēndianilīns, epihlorhidrīns, etilēna dibromīds un etilēndihlorīds, trihloretilēns).

√ Ministru kabineta 2007. gada 15. maija noteikumi Nr. 325 „Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās” papildināti ar septiņām jaunām ķīmiskajām vielām (berilijs un tā neorganiskie savienojumi, dīzeļdzinēju izplūdes emisijas, etilēna dibromīds, 4,4'-metilēndianilīns un 4,4'-metilēnbis (2-hloranilīns), trimetilamīns), 12 ķīmiskām vielām mainītas arokspozīcijas robežvērtības (anilīns, 1,2-Dihloretāns, epihlorhidrīns, etiķskābes butilesteris, formaldehīds, fosfora oksihlorīds, izoamilspirts, kadmijs un tā neorganiskie savienojumi, kumols, metilhlorīds, p-toluidīns, trihloretilēns), kā arī aktualizētas bioloģiskās ekspozīcijas robežvērtības svinam, dzīvsudrabam, hromam, kadmijam, benzolam, un papildināts vērtību saraksts ar robežvērtībām anilīnam, kumulam un niķeļim un tā neorganiskajiem savienojumiem.

3. Darba inspekcijas personāls

3.1. 2021. gadā Darba inspekcijā bija 187,8 amata slodzes.

3.2. Inspektoru skaits kopā – 129 no tiem:

√ galvenie inspektori – 17, ieskaitot 5 reģionu vadītājus un 4 sektora vadītājus, kuri neveic uzņēmumu apsekojumus;

√ vecākie inspektori – 55;

√ inspektori – 57.

3.3. Inspektoru sieviešu skaits kopā – 2021. gadā – 86 (66,7 % no kopēja inspektoru skaita), no tām:

√ galvenās inspektores – 12 (70,6 % no kopēja galveno inspektoru skaita);

√ vecākās inspektores – 36 (65,5 % no kopēja vecāko inspektoru skaita);

√ inspektores – 38 (66,7 % no kopēja inspektoru skaita).

3.4. Ziņas par Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfisko izvietojumu (skat. *1. attēlu*).

Darba inspekcijas struktūru veidoja Darba inspekcijas pārvalde un piecas reģionālās Valsts darba inspekcijas (RVDI). 2021. gadā, lai optimāli un mērķtiecīgi izmantotu Darba inspekcijas materiālos un personālrесursus, nodrošinātu efektīvu un operatīvu konsultāciju sniegšanu atbilstoši pieprasījumam un veicinātu Darba inspekcijas mērķu īstenošanu, Darba inspekcijas struktūrā tika veiktas izmaiņas:

√ slēgts Vidzemes RVDI Siguldas birojs, jo tajā strādājošās amatpersonas izbeidza civildienesta attiecības vai devās ilgstošā attaisnotā prombūtnē;

√ izveidota Klientu atbalsta nodaļa.

RVDI:

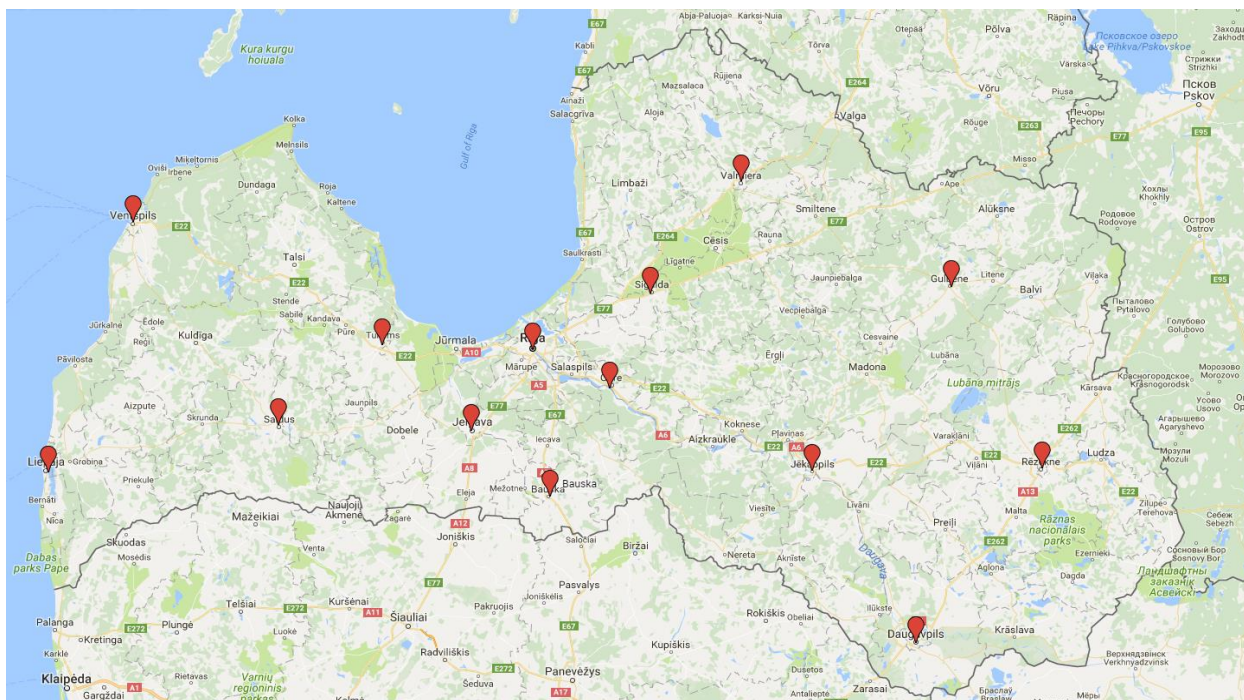
• **Kurzemes RVDI** – reģiona centrs – Liepājā, sektors – Ventspilī, birojs – Saldū;

• **Latgales RVDI** – reģiona centrs – Daugavpilī, sektors – Rēzeknē, birojs – Jēkabpilī;

• **Rīgas RVDI** – reģiona centrs – Rīgā, 4 sektori – Darba tiesību uzraudzības sektors, Mediācijas un tiesiskās atbilstības nodrošināšanas sektors, Darba aizsardzības uzraudzības sektors un Prevencijas un operatīvās reaģēšanas sektors;

• **Vidzemes RVDI** – reģiona centrs – Valmierā, sektors – Gulbenē;

- **Zemgales RVDI** – reģiona centrs – Jelgavā, sektors – Ogrē, birojs – Tukumā, Klientu apkalpošanas centrs - Bauskā.

1. attēls: Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfiskais izvietojums

4. Dati par Darba inspekcijas kontrolē esošajiem uzņēmumiem un šajos uzņēmumos strādājošo skaits

Darba inspekcijas uzraudzībā esošo uzņēmumu skaits – **122 385**, tajā skaitā lauksaimniecībā – 6 512 (5,3 % no kopēja uzraudzībā esošo uzņēmumu skaita, Centrālās statistikas pārvaldes 2021. gada dati).

Nodarbināto skaits Darba inspekcijas uzraudzībā esošajos uzņēmumos – **752 400**, tajā skaitā lauksaimniecībā – 29 544 (3,9 % no kopēja uzraudzībā nodarbināto skaita, Centrālās statistikas pārvaldes 2021. gada dati), no tiem sievietes – 387 300, tajā skaitā lauksaimniecībā – 9 093 (2,4 % no kopējā uzraudzībā esošo sieviešu skaita).

5. Statistiskie dati par apsekojumiem

Darba inspekcijas 2021. gadā apsekojumu skaits – **6 702**, tajā skaitā lauksaimniecībā – 590 (8,8 %), no tiem vairāk kā vienu reizi gadā – **1 447**, tajā skaitā lauksaimniecībā – 47 (3,3 %).

Darba inspekcija 2021. gadā veikusi **10 026** apsekojumus uzņēmumos, tajā skaitā lauksaimniecībā – 675 (6,7 %).

6. Statistiskie dati par atklātajiem pārkāpumiem un piemērotajām sankcijām

6.1. 2021. gadā Darba inspekcijas inspektori darba devējiem par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumiem izsniedza **1 141 rīkojumu** (2020. gadā – 1 402 tajā skaitā lauksaimniecībā – 130 (11,4 %, 2020. gadā – 137) ar norādi konkrētā termiņā novērst konstatētos pārkāpumus, kuros kopā tika konstatēti **3 336² pārkāpumi** (2020. gadā – 6 252), tajā skaitā lauksaimniecībā – 433 (13,0 %, 2020. gadā – 624) no tiem:

² 2021. gada statistiskajā informācijā par konstatētajiem pārkāpumiem nav iekļauti pārkāpumi, par kuriem piemērots administratīvais sods, jo no 2020. gada 1. jūlija visa informācija par Darba inspekcijas konstatētajiem pārkāpumiem, par kuriem piemērots administratīvais sods, tiek ievadīta APAS, līdz ar to Darba inspekcijas Informācijas sistēmas datu

√ 2 941 (2020. gadā – 4 493), tajā skaitā lauksaimniecībā – 390 (13,3 %, 2020. gadā – 511) par darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem;

√ 395³ (2020. gadā – 1 467), tajā skaitā lauksaimniecībā – 43 (10,9 %, 2020. gadā – 109), par darba tiesību normatīvo aktu pārkāpumiem;

2021. gadā konstatēto pārkāpumu skaita samazinājumu, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmijas ierobežošanai noteiktie epidemioloģiskās drošības pasākumi - uzņēmumi, kuru darba specifika to atļāva, bija pārorientējušies darbam attālināti, bet daļa uzņēmumu savu darbību slēdza pilnībā vai daļēji, nosūtot nodarbinātos dīkstāvē, kā arī Darba inspekcijas uzņēmumu kontrolē un uzraudzībā arvien vairāk un efektīvāk īstenotais “Konsultē vispirms” princips. “Konsultē vispirms” principa īstenošanas ietvaros darba devējiem tika dota iespēja uzsāktas administratīvās lietvedības ietvaros saņemt konsultāciju un novērst pārkāpumus līdz lietas izskatīšanai, ja darba devējs to paveic, tad vairs nav nepieciešamības izdot administratīvo aktu ar piespiedu pienākumu uzdošanu. “Konsultē vispirms” principa piemērošana veicināja arī veiksmīgākas sadarbības veidošanos ar darba devēju.

6.2. Darba tiesības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veidoja 12,0 % no visiem Darba inspekcijas amatpersonu 2021. gadā konstatētajiem pārkāpumiem. Savukārt, 95,0 % no konstatētajiem darba tiesību pārkāpumiem veidoja Darba likuma normu pārkāpumi.

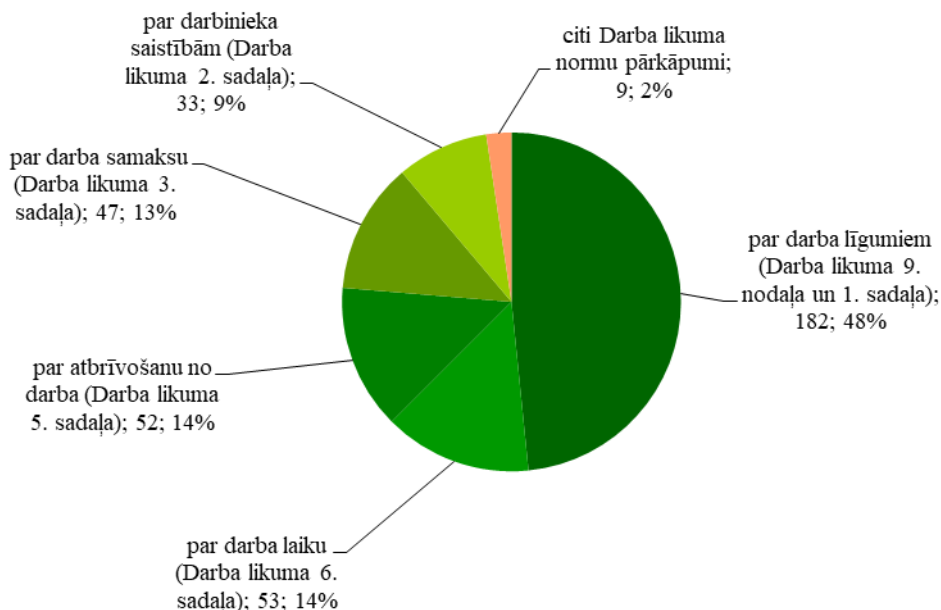
2021. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, darba devēji visbiežāk nebija ievērojuši Darba likuma 40. panta prasības, kas attiecas uz darba līgumu, kuru pārkāpumi veidoja 46,0 % no visiem darba tiesisko attiecību pārkāpumiem. Konstatētie pārkāpumi bija saistīti ar darba līguma saturu –tajā netika ietverta visa informācija, kas bija norādīta Darba likumā, piemēram, nebija norādīts nolīgtais dienas vai nedēļas darba laiks, darba samaksas apmērs un izmaksas laiks, ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma ilgums, darbinieka amats u.c. Minētos pārkāpumus darba devēji pieļāva gan nezināšanas dēļ, gan ar vēlmi manipulēt ar nodarbināto darba laiku un tā uzskaiti.

Būtisku darba tiesību pārkāpumu daļu (24,0 %) veidoja pārkāpumi, kas bija saistīti ar darba samaksu, t.sk. par nodarbinātajam atlaišanas dienā neizmaksātajām, visām pienākošajām naudas summām, (skat. 3. grafiku).

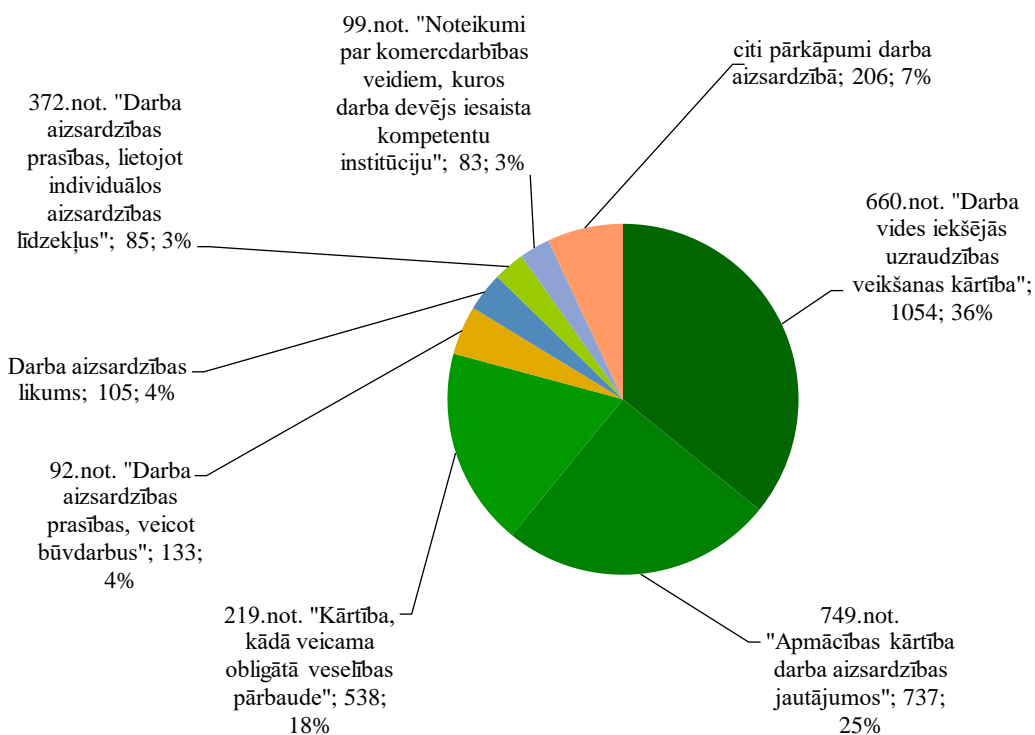
bāzēs nav iespējams apkopot un ranžēt datus par konstatētajiem pārkāpumiem, par kuriem piemērots administratīvais sods 2021. gadā.

³ 2021. gadā konstatēto darba tiesību normatīvo aktu prasību pārkāpumu skaita būtiskais samazinājums izskaidrojams ar to, ka par minētajiem pārkāpumiem, galvenokārt, tiek piemērots administratīvais sods, bet visi dati par tiem tiek ievadīti APAS un Darba inspekcija tos pašlaik nevar apkopot un ranžēt pēc saviem kritērijiem.

3. grafiks: Darba likuma normas, kuru prasību pārkāpumi 2021. gadā konstatēti visbiežāk

Darba aizsardzību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veidoja 88,0 % no visiem Darba inspekcijas amatpersonu 2021. gadā konstatētajiem pārkāpumiem. Normatīvos aktus darba aizsardzības jomā, kuru prasību pārkāpumi 2021. gadā bija konstatēti visbiežāk, skatīt 4. grafikā.

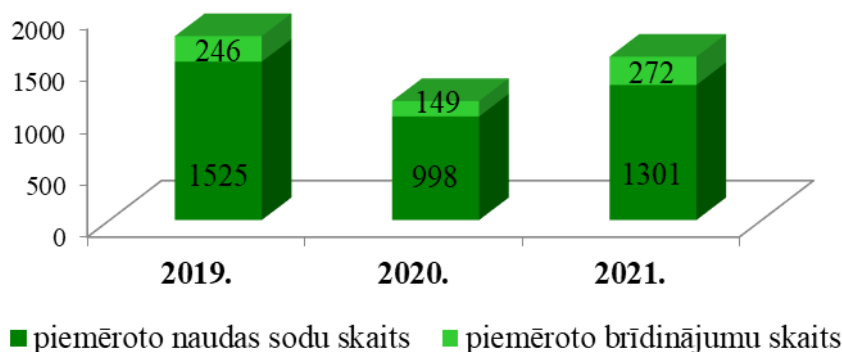
4. grafiks: Normatīvie akti darba aizsardzības jomā, kuru prasību pārkāpumi 2021. gadā konstatēti visbiežāk

6.3. Piemērotās sankcijas un to veids

2021. gadā par pārkāpumiem darba tiesisko attiecību, darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem un Darba inspekcijas amatpersonu likumīgo prasību savlaicīgu neizpildīšanu tika piemēroti **1 573⁴** (2020. – 1 147) **administratīvie sodi**:

√ **272 – brīdinājumi** (2020. – 149);

√ **1 301 - naudas sods** (2020. – 998) (skat. 5. grafiku), kopsummā par **EUR 448 120,50⁴**.

5. grafiks: Piemēroto administratīvo sodu struktūras un skaita dinamika (2019. – 2021.)

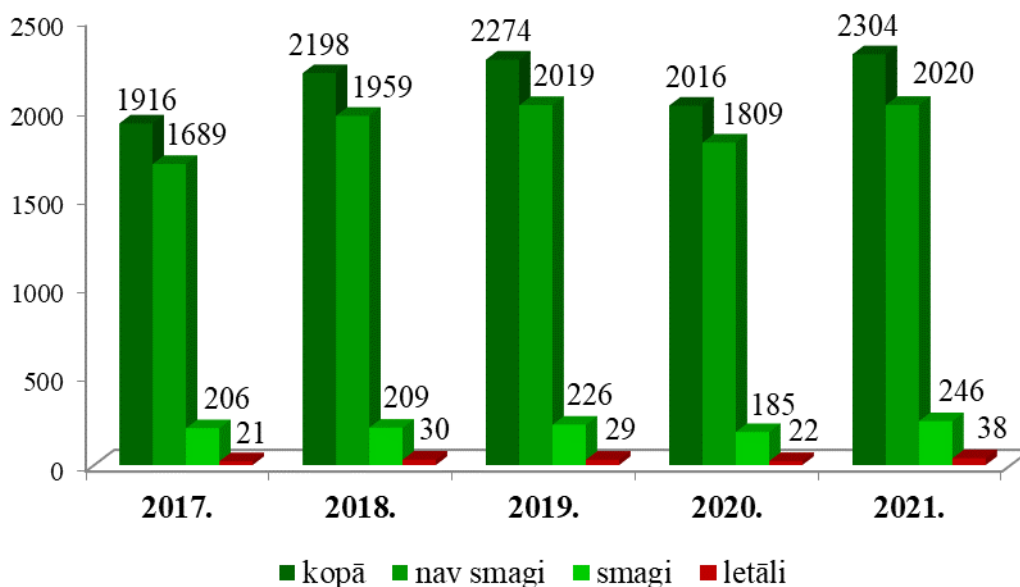
Konstatējot pārkāpumus, kas rada tiešus draudus nodarbināto dzīvībai un veselībai, Darba inspekcijas amatpersonas 2021. gadā izdeva 6 rīkojumus un 1 lēmumu par personas / objekta darbības apturēšanu un 8 brīdinājumus par personas / objekta darbības apturēšanu.

No 15 rīkojumiem / brīdinājumiem par personas / objekta darbības apturēšanu 10 (67,0 %) tika izdoti saistībā ar nedrošu darbu augstumā, t.sk. uz nedrošām vai nepilnīgi uzbūvētām sastatnēm, nedrošu darbu uz jumta, nenorobežotām atverēm grīdā, bez pretkritiena sistēmām u.c., 1 – saistībā ar darbu tranšejā, kurai nebija nostiprinātas sānu malas, 1 – saistībā ar nedrošu darba vidi būvobjektā, kas apdraudēja nodarbināto veselību un dzīvību, 1 - saistībā ar nedroša lifta lietošanu - un 2 – saistībā ar zāģu, kam nebija atbilstošu aizsargu, lietošanu.

7. Statistikas dati par nelaimes gadījumiem darbā

Saskaņā ar Darba inspekcijas rīcībā esošajiem datiem 2021. gadā Latvijā kopā nelaimes gadījumos darbā cieta 2 304 nodarbinātie, no tiem 246 nodarbinātie guva smagus veselības traucējumus, bet 38 nodarbinātie gāja bojā. Salīdzinot ar 2020. gadu, 2021. gadā kopējais nelaimes gadījumos darbā cietušo skaits pieauga - par 14,0 %, smagi cietušo skaits - par 33,0 %, bet bojāgājušo skaits - par 73,0 % (skat. 6. grafiku).

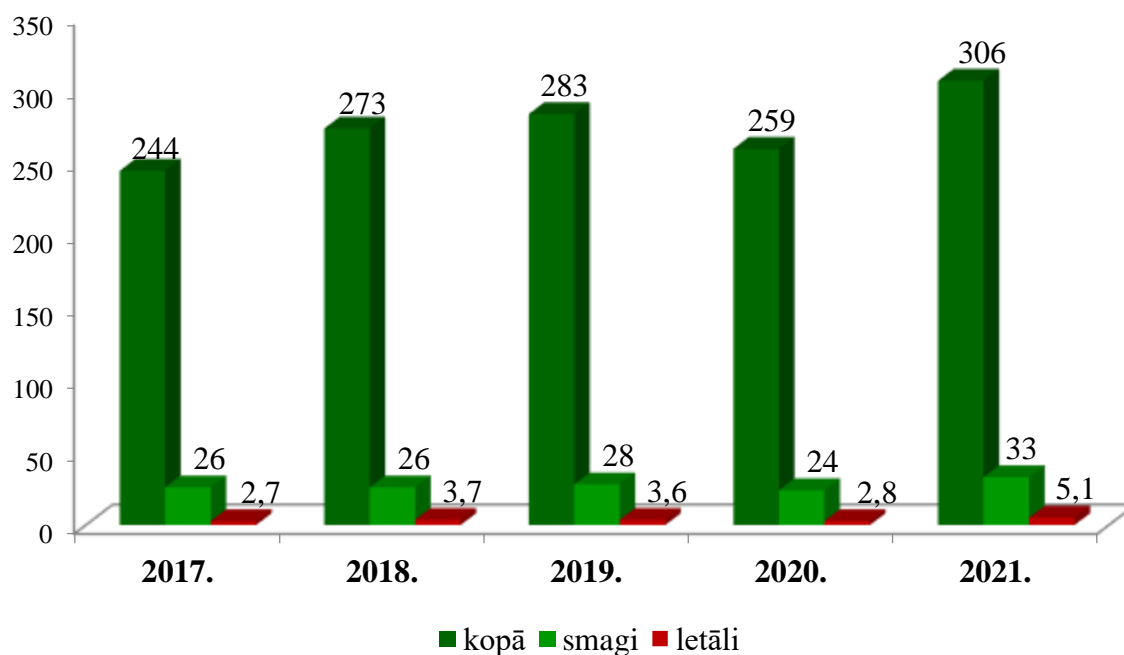
⁴ Dati par Darba inspekcijas piemēroto administratīvo sodu skaitu un summu no APAS

6. grafiks: Nelaiemes gadījumu darbā skaita dinamika (2017. – 2021.)

Darba inspekcijas ieskatā darbā notikušo nelaiemes gadījumu skaita pieaugumu kopumā būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmijas ierobežošanas process. 2021. gads bija jau otrais gads pēc kārtas, kad Latvijai un pasaulei bija jāsadzīvo un jāiemācās pielāgoties Covid-19 vīrusa radītajiem izaicinājumiem. Covid-19 pandēmijas laikā gan uzņēmumi, gan valsts un pašvaldību iestādes iespēju robežās savu darbību turpināja, izmantojot attālinātā darba iespējas. Tādējādi Covid-19 pandēmijas ierobežošanai ieviesto pasākumu kopumu varēja uzskatīt par vienu no būtiskākajiem nelaiemes gadījumu darbā samazināšanās iemesliem 2020. gadā. Savukārt, 2021. gadā, neraugoties uz to, ka minēto pasākumu īstenošana turpinājās, darbā notikušo nelaiemes gadījumu skaits ir būtiski pieaudzis. Darbā notikušo nelaiemes gadījumu statistika liecina, ka lielākais nelaiemes gadījumu skaits gan 2020. gadā, gan 2021. gadā ir konstatējams vienās un tajās pašās nozarēs - apstrādes rūpniecībā, tirdzniecībā, kā arī transporta un uzglabāšanas nozarē. Minēto nozaru uzņēmumi Covid-19 pandēmijas laikā iespēju robežās savu darbību nepārtrauca un darbu turpināja klātienē. Ņemot vērā augstos saslimstības rādītājus Latvijā, visu nozaru darba devējus būtiski ietekmēja darbinieku prombūtne darbnespējas un / vai karantīnas dēļ, radot papildu gan fizisko, gan psiholoģisko slodzi abām pusēm, kas varēja veicināt tādu apstākļu kopuma izveidošanos darba vietā un / vai procesā, lai notiktu nelaiemes gadījums darbā. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka Covid-19 pandēmijas radītie apstākļi bija nepārprotams apliecinājums tam, ka ilgstoša nodarbināto pakļaušana ārkārtējiem darba apstākļiem sekmēja būtisku nelaiemes gadījumu skaita pieaugumu.

Nelaiemes gadījumos darbā cietušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem 2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, likumsakarīgi ir būtiski pieaudzis - kopējais skaits - par 18,0 %, smagi cietušo skaits - par 38,0 %, bet bojā gājušo skaits - par 82,0 % (skat. 7. grafiku).

7. grafiks: Nelaiemes gadījumos darbā cietušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem (2017. – 2021.)

Nelaiemes gadījumos darbā cietušo skaita analīze pa nozarēm (skat. 1. tabulu) liecina, ka nozares ar lielāko cietušo skaitu nav mainījušās, arī 2021. gadā tā bija apstrādes rūpniecība, vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transporta un uzglabāšanas nozare.

Visvairāk nelaimes gadījumos darbā cietušo bija apstrādes rūpniecībā, kurā 2021. gadā notikuši 753 nelaimes gadījumi darbā (33,0 %).

Otrā nozare, kurā visvairāk notikuši nelaimes gadījumi darbā, bija vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība (340 - 15,0 %).

Trešā nozare darbā notikušo nelaimes gadījumu skaita ziņā bija transporta un uzglabāšanas nozare (290 - 13,0 %).

2021. gadā visbiežāk letālie nelaimes gadījumi darbā notikuši transporta un uzglabāšanas nozarē (15 – 40,0 %), būvniecībā (7 - 18,0 %) un tirdzniecībā (6 – 16,0 %). Minētajās nozarēs notika 74,0 % (jeb 28) no visiem 2021. gadā notikušajiem letālajiem nelaimes gadījumiem darbā.

Transporta un uzglabāšanas nozarē 11 gadījumos nodarbinātie gāja bojā ceļu satiksmes negadījumā vai veselības stāvokļa pasliktināšanās dēļ.

Būvniecībā notika 7 letāli nelaimes gadījumi darbā (2020. – 3), no tiem 4 bija saistīti ar krišanu no augstuma, Galvenie cēloņi, kas izraisīja būvniecībā nodarbināto nāvi, bija saistīti ar pašu bojā gājušo nedrošu vai neapdomīgu rīcību: darba drošības noteikumu vai instrukciju neievērošanu, drošības aprīkojuma vai individuālo aizsardzības līdzekļu nelietošanu, kā arī nepiemērotu darba metožu izmantošanu.

Tirdzniecībā notika 6 letāli nelaimes gadījumi darbā (2020. – 2), no tiem 3 bija ceļu satiksmes negadījumi.

2021. gadā nelaimes gadījumos darbā visbiežāk:

- √ cietuši vīrieši (1 569 gadījumos jeb 68,0 %);
- √ cietuši nodarbinātie vecuma grupā no 45 – 54 gadiem (485 gadījumos jeb 21,0 %), t.sk. gājuši bojā letālā nelaimes gadījumā darbā (14 gadījumos);
- √ cietuši nodarbinātie ar darba stāžu līdz 3 gadiem (1 558 gadījumos jeb 68,0 %).

Nelaiemes gadījumos darbā cietušie visbiežāk traumējuši rokas, kājas un galvu.

**Nelaiemes gadījumos darbā cietušo sadalījums pēc darbības veida
(NACE 2. red.)**

	Nozares	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021
A	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	97	88	13	15	2	1
01	Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības	59	55	7	10	0	0
02	Mežsaimniecība un mežizstrāde	37	32	6	5	2	1
03	Zivsaimniecība	1	1	0	0	0	0
B	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	11	10	2	2	0	1
C	Apstrādes rūpniecība	689	753	47	54	4	4
D	Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	18	12	2	4	0	0
E	Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	32	35	1	4	0	0
F	Būvniecība	198	225	38	45	3	7
G	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts	254	340	15	26	2	6
H	Transports un uzglabāšana	220	290	22	44	11	15
I	Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	37	45	1	0	0	1
J	Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	15	17	0	1	0	0
K	Finanšu un apdrošināšanas darbības	6	4	1	0	0	0
L	Operācijas ar nekustamo īpašumu	27	26	2	7	0	1
M	Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	16	21	0	1	0	0
N	Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība	62	84	5	9	0	0
O	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana	91	103	7	10	0	0
P	Izglītība	56	44	7	7	0	0
Q	Veselība un sociālā aprūpe	162	181	17	14	0	0
R	Māksla, izklaide un atpūta	12	20	3	3	0	0
S	Citi pakalpojumi	13	6	2	0	0	2
	kopā	2016	2304	185	246	22	38

2021. gadā visvairāk nelaimes gadījumu darbā notikuši nedrošas cilvēku rīcības dēļ (72,0 %). Nedroša cilvēka rīcība bija cēlonis 59,0 % smagiem nelaimes gadījumiem un 33,0 % - letāliem. Darba organizācijas un ar to saistītu trūkumu dēļ notikuši 11,0 % nelaimes gadījumu darbā, 20,0 % - smago un 16,0 % - letālo nelaimes gadījumu. Neapmierinoši apstākļi darba vietā (drošības aprīkojuma trūkums, bojātas iekārtas, instrumenti, nepietiekoša kārtība darba vietā u.tml.) kā nelaimes gadījuma cēlonis bija konstatēts 5,0 % gadījumu, 9,0% - smago nelaimes gadījumu un 8,0 % - letālo nelaimes gadījumu (skat. 2. tabulu).

Nelaiemes gadījumu skaita sadalījums pēc nelaimes gadījuma cēloņiem

	Nelaiemes gadījuma cēloņi	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021
1	Neapmierinoši apstākļi darba vietā	125	144	17	29	4	4
2	Nedroša cilvēka rīcība (rīcība/cilvēks)	1873	1910	152	186	9	16
3	Darba organizācija un ar to saistītie trūkumi	128	300	45	61	7	8
4	Ceļu satiksmes noteikumu neievērošana	63	95	11	16	1	13
5	Vardarbība (uzbrukumi)	72	83	1	4	0	1
6	Pārējie	123	121	17	17	9	7
	kopā	2384	2653	243	313	30	49

Analizējot 2021. gadā nelaiemes gadījumos darbā cietušo profesijas (skat. 3. tabulu), var secināt, ka visvairāk cietuši vienkāršās profesijas strādnieki (24.0 % - būvniecības, ražošanas un transporta jomas strādnieki), kvalificēti strādnieki un amatnieki (23.0 % - metālapstrādes, mašīnbūves jomas un būvnieki) un iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri (20.0 % - pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji, celšanas mašīnu un iekārtu operatori, rūpniecisko iekārtu operatori).

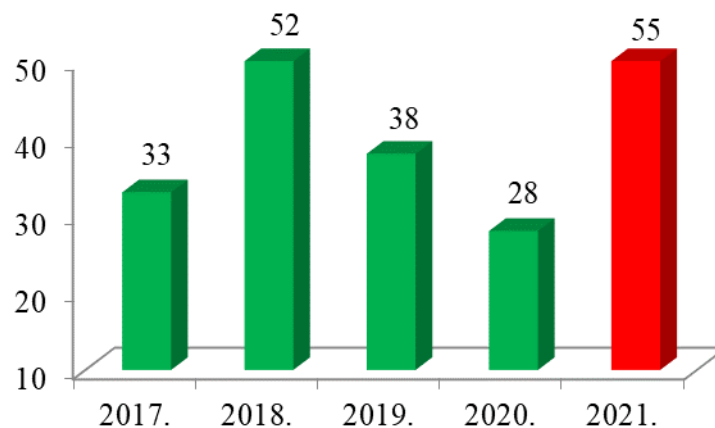
3. tabula

Nelaiemes gadījumos cietušo skaita sadalījums pēc profesijām

	Profesijas	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021
1	Vadītāji	40	31	7	9	1	1
2	Vecākie speciālisti	106	102	14	11	0	1
3	Speciālisti	179	197	10	17	1	3
4	Kalpotāji	81	126	7	11	1	0
5	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	231	279	19	10	1	0
6	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	25	23	1	3	1	0
7	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	496	534	40	59	5	9
8	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	396	449	44	66	10	17
9	Vienkāršās profesijas	462	563	43	60	2	7
	kopā	2016	2304	185	246	22	38

2021. gadā Darba inspekcija izmeklēja 57 letālus nelaiemes gadījumus darbā, kas nebija saistīti ar darba apstākļiem un darba vides faktoru iedarbību, no tiem 55 (96,5 %) bija t.s. dabīgās nāves gadījumi⁵. Savukārt, pārējās 2 nelaiemes gadījumos darbā nodarbinātie gājuši bojā pēc darba laika vai atpūtas pārtraukuma laikā. Jāpiebilst, ka dabīgās nāves gadījumu skaits 2021. gadā bija lielākais pēdējo piecu gadu periodā (skat. 8. grafiku).

⁵ Akts par nelaiemes gadījumu darbā tika sagatavots atbilstoši MK 25.08.2009. noteikumu Nr. 950 „Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība” 35.² punktam, kurā noteikts, ka Darba inspekcija, ņemot vērā Aroda un radiācijas medicīnas centra ārstu komisijas arodslimībās sniegto atzinumu, izvērtēja nelaiemes gadījuma cēloņus un secināja, ka cietušā nāves cēlonis darba vietā nav darba vides faktoru iedarbības rezultāts.

8. grafiks: Dabīgās nāves gadījumu skaita dinamika (2017. – 2021.)

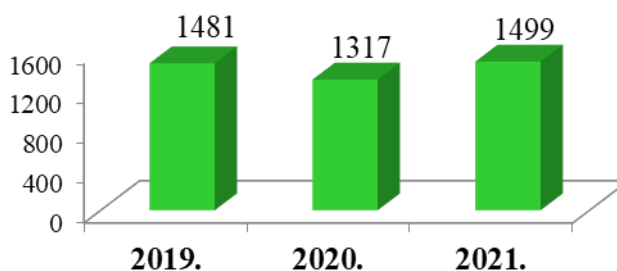
Darba inspekcijas ieskatā arī dabīgās nāves gadījumu skaita dubultošanās 2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, izskaidrojama ar Covid-19 pandēmijas ierobežošanas dēļ noteiktajiem ierobežojumiem, kas liedza nodarbinātajiem savlaicīgi saņemt ārstnieciskos pakalpojumus (ārstniecisko rehabilitāciju, speciālistu konsultācijas utt.). Tas, savukārt, izraisīja dažādu hronisku slimību, t.sk. sirds un asinsvadu slimību saasināšanos, kas varēja izraisīt arī pēkšņu nāvi. Būtisks dabīgās nāves gadījumu skaita pieaugumu ietekmējošs faktors bija daudz biežāka nodarbināto darbnespēja un prombūtnes saistībā ar Covid-19, kas, savukārt, ietekmēja pārējo nodarbināto darba slodzi - bija nepieciešams strādāt virsstundas, līdz ar to samazinājās pilnvērtīgas atpūtas laiks, kas nereti pasliktināja nodarbināto veselību.

Analizējot dabīgā nāvē darbavietā mirušo datus pēc dzimuma un vecuma, secināms, ka vairāk miruši vīrieši (46 - 84,0 %) un nodarbinātie vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem (29 - 53,0 %).

2021. gadā 55,0 % dabīgās nāves gadījumu darbavietās reģistrēti trīs nozarēs: apstrādes rūpniecībā (13), transporta un uzglabāšanas nozarē (11) un veselības un sociālās aprūpes nozarē (6).

8. Statistikas dati par arodslimībām

Darba inspekcija piedalījās arodslimību gadījumu izmeklēšanā, sagatavojot darba vietas higiēniskos raksturojumus (DVHR) uzņēmumos, kur notika uzņēmējdarbība. Pamatojoties uz Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centra ārstu komisijas arodslimībās un arodslimību ārstu pieprasījumiem, Darba inspekcijas amatpersonas sagatavoja 1 499 DVHR. 2021. gadā DVHR pieprasījumu skaits, salīdzinot ar 2020. gadu, pieaudzis par 14,0 % (skat. 9. grafiku).

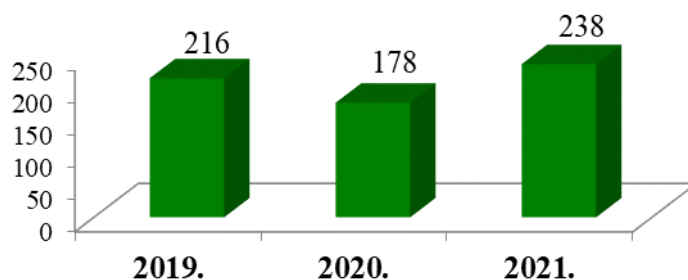
9. grafiks: Sagatavoto DVHR skaita dinamika (2019. – 2021.)

Pēc Darba inspekcijas rīcībā esošajiem datiem 2021. gadā pirmreizēji apstiprināti 1 788 arodslimnieki, kas bija par 29,0 % vairāk kā 2020. gadā.

Sagatavoto DVHR skaita, tāpat kā pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaita pieaugums arī skaidrojams ar 2021. gadā noteikto Covid-19 pandēmijas ierobežošanas pasākumu radītajām sekām.

Zināmu laiku bija liegta iespēja nodarboties ar fiziskām aktivitātēm (piemēram, apmeklēt dažādas sporta nodarbības), kā arī saņemt ambulatoro rehabilitāciju. Līdz ar to nodarbināto veselības stāvoklis pasliktinājās un saasinājās dažādas hroniskas slimības. Turklāt nodarbinātie, atrodoties dīkstāvē vai ievērojot mājāsēdes režīmu un citus noteiktos pasākumus, arvien biežāk izvērtēja savus dzīves kvalitātes kritērijus, lielāku uzmanību pievēršot arī savai veselībai. Viens no veidiem, kā parūpēties par savu veselību, ir vērsties pie ārodārsta un, ja nepieciešams, uzsākt ārodslimības apstiprināšanas procesu.

2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gada datiem, pirmreizēji apstiprināto ārodslimnieku skaits uz 100 000 nodarbinātajiem pieauga par trešdaļu (34,0 %) (skat. 10. grafiku).

10. grafiks: Pirmreizēji apstiprināto ārodslimnieku skaita dinamika uz 100 000 nodarbinātajiem (2019. – 2021.)

2021. gadā, tāpat kā 2020. gadā, pirmreizēji apstiprinātajiem ārodslimniekiem visvairāk tika konstatētas nervu sistēmas slimības – 67,0 %. Otrās visbiežāk konstatētas ārodslimības bija skeleta – muskuļu – saistaudu sistēmas slimības – 32,0 %, no tām lielākoties tika diagnosticētas muguras slimības – spondiloze, artroze u.c. (skat. 4. tabulu).

4. tabula

Arodslimību grupas pēc starptautiskās slimību klasifikācijas (SSK-10)

Kods	Arodslimību grupas	2020	2021
C00-D48	Audzēji (ļaundabīgi un pirmsvēža saslimšanas)	3	1
F00–F99	Psihiski un uzvedības traucējumi	48	6
G00–G99	Nervu sistēmas slimības	771	1193
I00–I99	Asinsrites slimības	29	3
J00–J99	Elpošanas sistēmas slimības	23	3
L00–L99	Ādas un zemādas audu slimības	1	1
M00–M99	Skeleta-muskuļu-saistaudu sistēmas slimības	384	579
S00–T98	Ievainojumi, saindēšanās un citas ārējas iedarbes sekas	130	2
	kopā	1389	1788

2021. gadā, tāpat kā iepriekš, visvairāk pirmreizējo ārodslimnieku bija apstiprināts transporta un uzglabāšanas nozarē (23,0 %), apstrādes rūpniecībā (18,0 %) un vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecībā (13,0 %).

Minētajās nozarēs apstiprināti vairāk kā puse (53,0 %) no kopējā pirmreizēji apstiprināto ārodslimnieku skaita (skat. 5. tabulu).

Transporta un uzglabāšanas nozarē pirmreizēji arodslimība visbiežāk tika apstiprināta vīriešiem (69,0 %) un likumsakarīgi - dažādu transportlīdzekļu vadītājiem (40,0 % - kravas automobiļa vai vilcējautomobiļa, autobusa, automobiļa vai mikroautobusa, dīzeļlokomotīves u.c.). Transporta un uzglabāšanas nozarē kā arodslimība visbiežāk diagnosticēja karpālā kanāla sindroms (gandrīz 60,0 %, slimība, kuru izraisīja nerva saspiešana plaukstas pamatnē), kā arī muguras slimības un rokas slimības (37,0 %, spondiloze, artroze u.c.), kas iegūtas ilgstoši strādājot biomehānisko faktoru ietekmē (darbs piespiedu pozā, vienveidīgu kustību darbs, fiziskās pārslodzes utt.).

Apstrādes rūpniecībā pirmreizēji arodslimība visbiežāk diagnosticēta kvalificētiem strādniekiem (šuvējs, konditors, atslēdznieks, kokapstrādes iekārtu operators, metinātājs, galdnieks u.c.), dažādu iekārtu un mašīnu operatoriem (transportlīdzekļu vadītājs, dažādu darbgaldu - gaļas apstrādes iekārtu, šūšanas iekārtu u.c. - operators, montieris u.c.), kā arī vienkāršo profesiju strādniekiem (apkopējs, krāvējs, ceha vai noliktavas strādnieks, iesaiņotājs, šķīrotājs, trauku mazgātājs u.c.). Arī apstrādes rūpniecībā visbiežāk diagnosticētā arodslimība bija karpālā kanāla sindroms (70,0 %). Savukārt, apstrādes rūpniecībā pirmreizēji arodslimība visbiežāk tika apstiprināta sievietēm (70,0 %).

Tirdzniecībā pirmreizēji arodslimība visbiežāk diagnosticēta pakalpojumu un tirdzniecības darbiniekiem (pārdevējs u.c. - 44,0 %). Visbiežāk diagnosticētā arodslimība arī bija karpālā kanāla sindroms (63,0 %), kā arī skeleta – muskuļu – saistaudu slimības (dažāda veida artrozes, spondilozes u.c.), kas iegūtas ilgstoši strādājot biomehānisko faktoru ietekmē (darbs piespiedu pozā, atkārtotu kustību darbs, smagumu pārvietošana, darbs ar paceltām rokām u.c.).

5. tabula

**Arodslimnieku sadalījums pēc darbības veida
(NACE 2. red.)**

	Nozares	2020	2021
A	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	53	68
01	Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības	33	44
02	Mežsaimniecība un mežizstrāde	19	22
03	Zivsaimniecība	1	2
B	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	4	11
C	Apstrādes rūpniecība	274	315
D	Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	12	20
E	Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	17	16
F	Būvniecība	57	98
G	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts	169	229
H	Transports un uzglabāšana	332	404
I	Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	47	99
J	Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	8	6
K	Finanšu un apdrošināšanas darbības	14	7
L	Operācijas ar nekustamo īpašumu	15	24
M	Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	7	10
N	Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība	21	40
O	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana	91	113
P	Izglītība	78	86

	Nozares	2020	2021
Q	Veselība un sociālā aprūpe	171	203
R	Māksla, izklaide un atpūta	10	16
S	Citi pakalpojumi	9	23
	kopā	1389	1788

Profesiju grupas, kurās nodarbinātajiem visbiežāk tika konstatētas arodslimības, bija (skat. 6. tabulu):

- √ iekārtu un mašīnu operatori – 23,4 %
- √ kvalificēti strādnieki un amatnieki – 16,3 %
- √ pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki – 15,8 %
- √ vienkāršajās profesijās darbinieki – 14,0 %
- √ speciālisti – 12,0 %.

6. tabula

Arodslimnieku skaita sadalījums pēc profesiju grupām

	Profesiju grupas	2020	2021
1	Vadītāji	43	45
2	Vecākie speciālisti	140	161
3	Speciālisti	148	215
4	Kalpotāji	72	98
5	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	216	282
6	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	16	26
7	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	218	291
8	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	376	419
9	Vienkāršās profesijas	160	250
10	Nacionālo bruņoto spēku profesijas	0	1
	kopā	1389	1788

2021. gadā 63,0 % no pirmreizēji apstiprinātajiem arodslimniekiem bija sievietes. Vislielākais pirmreizēji apstiprināto arodslimību gadījumu skaits saglabājās divās vecuma grupās - nodarbinātajiem vecumā no 45 līdz – 54 gadiem konstatēti jauni 597 (33,0 %) arodslimību gadījumi, kā arī nodarbinātajiem vecumā no 55 līdz 64 gadiem – 977 (55,0 %) jauni arodslimību gadījumi.

2021. gadā, tāpat kā iepriekš, arodslimību ārstu komisija atzinusi, ka arodslimības nodarbinātie visbiežāk ieguvuši, ilgstoši strādājot biomehānisko faktoru ietekmē, kas konstatēta 98,0 % gadījumu un bija augstākais jebkad konstatētais rādītājs starp visiem arodslimības izraisošajiem faktoriem. Galvenie biomehāniskie faktori bija darbs piespiedu pozā; dažādu smagumu pārvietošana; darbs, kurā pielietotas nepareizas vai vienveidīgas kustības; fiziskās pārslodze u.c. Galvenie un biežākie arodslimību ārstu ieteikumi darba devējam nodarbinātā darba apstākļu uzlabošanai vai riska faktora mazināšanai bija samazināt slodzi statistiskajās pozās, samazināt slodzi darbā ar biežām, atkārtotām un vienveidīgām kustībām, kā arī nodrošināt pareizu darbavietas un aprīkojuma ergonomiku.